

ZAŠTITA NA RADU – VEĆ SMO U EUROPI!!!

*Fran Marović, dipl. ing., član Nacionalnog vijeća
za zaštitu na radu*

Tvrđnja „Zaštita na radu – već smo u Europi“, uz neupitnu prostornu određenost, uključuje i druga bitna svojstva koja se tome okruženju posredno i neposredno pridružuju. No, zadržimo se na pojmu zaštita na radu i njezinom značenju i važnosti za sigurnu provedbu procesa koja se u Europi prati i vrednuje po jasno određenim ključnim pokazateljima kao što su ozljede na radu, profesionalne bolesti i bolesti u vezi s radom te ostvarene vrijednosti tih pokazatelja na godišnjoj razini. Kada u ovom prikazu kažemo Europa, to se odnosi na Europsku uniju (EU) i njezinih 27 država članica koje su prihvatile i provode direktive o zaštiti na radu koje se oslanjaju na ishodišnu direktivu 89/391/EEZ. Uz neznatne razlike sve države EU-a su odredbe osnovne i drugih vezanih direktiva ugradile u svoje zakonske propise.

Unatoč tome, statistički podaci o ostvarenim pokazateljima u provedbi zaštite na radu ukazuju na različitost među državama članicama, što je i razumljivo s obzirom na strukturu gospodarstava kao i na, ne manje važnu, tehničko-tehnološku razinu razvoja pojedinih članica.

No, kakvo je stanje u zaštiti na radu u Hrvatskoj, zakonski, organizacijski i provedbeno, neposredno pred ulazak u punopravno članstvo EU-a, pitanja su koja su nas potakla da u goste pozovemo gospodina Frana Marovića koji je bio naš gost 2001. godine. Tom prigodom u razgovoru s njime kao pomoćnikom ministra rada i socijalne skrbi i ravnateljem Zavoda za zaštitu na radu otvorili smo temu ZAVOD ZA ZAŠTITU NA RADU – PUT U EUROPU. Bilo je to vrijeme poleta i svježine i dobrih očekivanja u sustavu zaštite na radu. I, naravno, g. Marović se rado odazvao našem pozivu.

SIGURNOST: Gospodine Maroviću hvala Vam na ponovnom gostovanju u časopisu „Sigurnost“. U proteklih 11 godina obnašali ste razne dužnosti i, rekao bih, bili ste vodeći čovjek zaštite na radu u Hrvatskoj na tome PUTU U EUROPU. Molim Vas da nam u uvodu u ovaj razgovor predstavite kronologiju zbivanja na tome putu.

MAROVIĆ: Vrijeme u poslu prođe mnogo brže nego što mislimo tako da nismo ni svjesni da na ovome poslu radimo već više od 10 godina. Započelo je analizom usklađenosti naših propisa s pravnom stečevinom EU-a. Već 2004. izradili smo analizu učinaka s obzirom na provedbu odredaba pet najznačajnijih direktiva. Stvarni pregovori započeli su 2006. godine upoznavanjem predstavnika Hrvatske i Turske s pravnom stečevinom EU-a (8.-10. veljače 2006.), te nastavljeni analitičkom analizom (screening) stanja zaštite na radu u Republici Hrvatskoj (6.-8. ožujka 2006.).

Usljedila je izrada tzv. "nonpaper-a" s jako puno papira, nakon čega stiže izvješće Komisije EU-a u kojem su utvrđena neka mjerila-nedostaci (benchmarks). Kako bismo ih otklonili, izrađuje se akcijski plan kojim se, osim nastavka rada na usklađivanju propisa, predviđa osnivanje tijela spajanjem Zavoda za zaštitu na radu u sastavu Ministarstva i Hrvatskog zavoda za medicinu rada, povećanje broja inspektora rada te jačanje Odjela zaštite na radu u Ministarstvu.

Zadnje usklađivanje Zakona s pravnom stečevinom izvršeno je 2009., s time da je preostalo da se u Zakon ugrade odredbe vezano za Direktivu 92/85/EEC o zaštiti radnica trudnica i radnica koje su nedavno rodile ili doje.

SIGURNOST: Gdje je, prema Vašem mišljenju, u ovome trenutku Hrvatska u zaštiti na radu u odnosu na „prosječna“ ostvarenja provedbe zaštite na radu u Europskoj uniji kojih pola godine prije stvarnog ulaska Hrvatske u punopravno članstvo EU-a?

MAROVIĆ: Prema mojem mišljenju Hrvatska je mnogo spremnija nego li prije 10 godina. Vrlo je malo tvrtki koje nemaju procjenu opasnosti,

ne upuštajući se u to kakve su kvalitete. Čak i vizualno se zamjećuje napredak (mnogo je više propisno izvedenih građevinskih skela, mnogo više kaciga na gradilištima, mnogo više radnika koji nose reflektirajuće prsluke...). Kada uđemo u EU, sigurno nećemo biti među najboljima, ali niti među najgorima. Ako je na nešto dobro djelovao ulazak stranih tvrtki u Hrvatsku, onda je to svakako na područje zaštite na radu. Sjetimo se samo izgradnje Autoceste Zagreb-Rijeka i glavnog izvođača Bechtela. Svaki radnik je obvezno nosio kacigu, zaštitne naočale, reflektirajući prsluk i cipele sa zaštitnom kapicom. Takav pristup širi se pomalo i na ostale.

SIGURNOST: Prema najavi ministra Mrišića u ljetnom broju časopisa „Sigurnost“, nedavno je objavljen prijedlog novog Zakona o zaštiti na radu, a otvorena je i javna rasprava u kojoj ste i osobno sudjelovali. Prijedlog Zakona je nakon nekoliko dana povučen, a njegovo izglasavanje odgođeno za drugi kvartal 2013. neposredno pred punopravno članstvo. Molim Vas da nam kažete koji su po Vašem mišljenju povodi za donošenje prijedloga novog zakona i koji su razlozi za njegovo brzo povlačenje?

MAROVIĆ: Zadnjim izmjenama i dopunama iz 2009. Zakon je potpuno usklađen s Okvirnom direktivom 89/391/EEC, s time da je preostalo da se u Zakon ugrade odredbe vezano za Direktivu 92/85/EEC o zaštiti radnica trudnica, radnica koje su nedavno rodile ili doje. Naravno, Zakon bi trebalo nomotehnički urediti, s time da bi trebalo ugraditi ona rješenja za koja stručnjaci zaštite na radu koji djeluju u realnom sektoru ocjenjuju da su nužne da bi se Zakon bolje provodio, što je u ovoj fazi potpuno izostalo.

Pri tome bih želio naglasiti da Zakon o zaštiti na radu koji je na snazi predstavlja pravni kontinuitet uređivanja ovog područja koje je u skladu s ustavnim amandmanima započelo donošenjem republičkog Zakona o zaštiti na radu iz 1974. Treba poštovati tradiciju i na ovom polju.

Koji su razlozi za donošenje prijedloga novog Zakona zaista ne znam. Smatram da ne treba donositi novi Zakon, a razlozi koje smo imali prili-

ku pročitati u nekoliko verzija Nacrta prijedloga Zakona o zaštiti na radu zaista to ne opravdavaju.

Što se tiče razloga za njegovo brzo povlačenje, moram istaknuti da je na ovome području vrlo važan dijalog socijalnih partnera. Svaka nova Vlada imala je i imat će teškoća u uspostavi dijaloga sa socijalnim partnerima. Sindikati i poslodavci nisu podržali donošenje novog Zakona, a smatram da je ministar mudro postupio odgodivši njegovo donošenje za srpanj 2013. Do tada se može napraviti temeljita procjena njegovih učinaka i ocijeniti što će se poduzeti, imajući kao vodilju da se radnicima osigura bolja zaštita na radu uz manje troškove za poslodavce.

SIGURNOST: No, vratimo se malo na praksu provedbe zaštite na radu kod nas. U njoj sudjeluju poslodavci, radnici i njihovi predstavnici, ovlaštene organizacije zaštite na radu, medicina rada, te država sa svojim stručnim službama i Državnim inspektoratom. U pravilu se svi žale na stanje provedbe zaštite na radu: poslodavcima skupo, radnicima nedostatno, stručne organizacije spuštaju cijene, a državnim institucijama puno posla i malo ih je...(!), i napokon tko je u pravu i gdje je u svemu tome zaštita na radu i njezin daljnji razvoj?

MAROVIĆ: Pomalo su svi u pravu. Naime, i dalje smatram da se u zaštiti na radu ulaže znan novac, međutim ne na pravi način. Najveći troškovi poslodavca odnose se na dobivanje, uvjetno rečeno, "papira" vezano za osposobljavanje, ispitivanje strojeva i radnog okoliša. Te dokumente izdaju ovlaštene tvrtke za zaštitu na radu koje, kako bi prošle na natječaju, spuštaju cijene na razinu na kojoj se za taj novac ne može kvalitetno obaviti posao, pa se to, u većini slučajeva, svodi na to kako što brže obaviti posao i izdati papir.

Radnici se, prema mojem mišljenju, i pre malo bune vezano za uvjete rada jer im je u ovoj situaciji najvažnije zadržati radno mjesto. Vezano za pregovore stalno se govorilo o jačanju administrativnih kapaciteta u upravi, što znači dovoljan broj stručnjaka na određenom područ-

ju. Smatram da je ovaj problem zadovoljavajuće riješen u Hrvatskom zavodu za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu kao i u inspekciji rada. Tako je krajem 2011. bilo 110 inspektora rada za područje zaštite na radu. Njihova mobilnost znatno je povećana dobivanjem vozila na temelju projekta EU-a. Međutim, oni će biti značajno učinkovitiji ako, kao i u Francuskoj, pri nadzoru budu u pisanom obliku navodili samo ono što nije bilo u skladu s propisima. Primjedba predstavnice EU-a s kojom sam bio nazočan jednom nadzoru bila je da inspektor nekoliko puta više vremena utroši na pisanje zapisnika nego na boravak u pogonu. Nažalost, broj stručnjaka u Odjelu zaštite na radu u Ministarstvu povećao se samo za jednog savjetnika, što je nedovoljno da bi Odjel mogao ispunjavati sve svoje zadaće.

Očito rješenja neće biti brza. Prema mojem mišljenju, u provedbi zaštite na radu premalo se koriste stručna znanja kako ovlaštenih tvrtki za obavljanje poslova zaštite na radu, tako nažalost i inspektora. Vezano za rad stručnjaka zaštite na radu kako u ovlaštenim tvrtkama, tako i kod poslodavaca mislim da je nužno što prije uvesti obvezu stalnog upotpunjavanja znanja kao što to postoji kao obveza i kod specijalista medicine rada, ali i inženjera građevine, strojarstva i elektrotehnike. Ako inspektori rada zaista žele raditi u skladu s ratificiranim konvencijama 81 i 129 o inspekciji rada Međunarodne organizacije rada, morat će mnogo raditi na podizanju razine svojeg stručnog znanja. Naime, da bi bili u stanju nekog stručno savjetovati, moraju znati u najmanju ruku nešto više od njega.

SIGURNOST: U kontekstu sveopće recesije, koja nije od jučer, zanima nas kako se zaštita na radu u EU nosi s recesijom i jesu li i oni „prosječni standardi zaštite u EU“ također u recesiji, to jest u smanjivanju? Što se događa sa zaštitom na radu u njihovim tvrtkama kad se nađu u krizi? Možda imate kakav primjer iz EU-a?

MAROVIĆ: Takve informacije nažalost nemam, ali mogu navesti da ni u EU ne teče med i mlijeko za zaštitu na radu. Tako je npr. u Sloveniji ukinut Zavod za zaštitu na radu, a u Švedskoj, koja je nama uvijek bila uzor kapitalizma s

ljudskim likom, također je prije nekoliko godina, nakon dolaska na vlast desne opcije, ukinut Institut koji se bavio našim područjem. Naravno, zbog štednje.

SIGURNOST: Vratimo se, lijepo molim, još jednom na budući novi Zakon o zaštiti na radu u svjetlu najave ministra Mrišića da će istodobno sa Zakonom donijeti i provedbene propise te da će im bitno smanjiti broj. Koliko je to realno, i opet, ako je moguće, usporedba s nekom od zemalja EU-a koje su nam po zakonodavnoj strukturi slične i ako takvih ima?

MAROVIC: Treba razlikovati propise koji su doneseni usklađivanjem s pravnom stečevinom EU-a i propise koji su doneseni, odnosno koje je trebalo donijeti u skladu s odredbama Zakona o zaštiti na radu. Broj prvih je vezan za broj odgovarajućih direktiva EU-a.

Drugi su podzakonski propisi. Može li se njih sažeti? Naravno da se može, ali ne znam što se postiže smanjivanjem njihovog broja. Prema mojem mišljenju daleko je bitnije jesu li primjenjivi u svakodnevnoj praksi, provode li se, što bi u njima trebalo mijenjati da njihova provedba bude lakša.

U zaštiti na radu postoji broj ozljeda na 1.000 zaposlenih koji nam kazuje je li se stanje zaštite poboljšava ili pogoršava. Međutim, hoće li se zbog manjeg broja podzakonskih propisa poboljšati stanje zaštite na radu? Iskreno sumnjam. Dobro poznajem stanje u Sloveniji. Imaju veliki broj propisa, ali ne razmišljaju da će smanjenjem njihovog broja utjecati na poboljšanje stanja zaštite na radu.

SIGURNOST: Mnogi od kolega iz uže struke pitaju se što će se događati s propisima, uključivo i norme, nakon 1. srpnja 2013. kada će Hrvatska biti punopravna članica EU-a. Hoće li neki poslovi u zaštiti na radu prestati i hoće li doći koji novi?

MAROVIC: U EU zaštita na radu nije jako visoko na listi prioriteta, ali ipak znatno više nego li kod nas. Ono što je izvjesno jest da će se zahtijevati stvarna provedba propisa uz korištenje

znanja iz ovog područja u znatno većoj mjeri nego li do sada. Hoće li se neki poslovi prestati obavljati, mislim da ne. Međutim, svakako će dobiti na važnosti poslovi koji se odnose na stvarnu stručnu podršku malim i srednjim poduzetnicima za razliku od poslova koji se svode samo na izdavanje Zakonom propisanih papira.

SIGURNOST: U proteklih 15-ak godina u Hrvatskoj je na Visokoj školi za sigurnost diplomiralo na raznim razinama više od 1000 stručnjaka, a tu su magisteriji i doktorati. Osobno vjerujem da je to bitno unapređenje znanja doprinos zaštiti na radu, zaštiti od požara i drugim profilima struke. Međutim, stječe se dojam da ni u propisima niti u praksi ta nova znanja, zvanja i zanimanja nisu u cijelosti iskorištena. Rado bismo čuli i Vaše mišljenje o tome!

MAROVIC: Mislim da sam odgovorio na ovo pitanje već u prethodnom. Znanja nikad dovoljno i nije dobro da se ne koriste znanja i iskustva navedenih stručnjaka. Nažalost, tako je malo ostalo od realnog sektora da jednostavno nema dovoljno prostora za njihovo djelovanje, ali se istovremeno pojavljuju neki novi rizici na koje će trebati i zdravstveno i stručno odgovoriti.

SIGURNOST: U prošlom broju „Sigurnosti“ naš gost g. Boris Jureša iznio je svoja iskustva s Europom i organizacijom provedbe zaštite na radu te iskazao zadovoljstvo unapređenjima do kojih je moguće doći prenošenjem dobrih iskustava iz EU-a, posebice u statistici ključnih pokazatelja zaštite na radu kao što su broj ozljeda na radu, djelatnosti u kojima se pojavljuju i aktivnostima koje se poduzimaju za poboljšanje stanja u zaštiti na radu. Koliko su europske institucije zaštite na radu otvorene za suradnju i koji bi se oblici te suradnje mogli pripremiti i ostvariti u narednom razdoblju?

MAROVIC: Moja se iskustva temelje na suradnji s Europskom agencijom za zaštitu na radu (Bilbao), na manjim projektima s nekim članicama EU-a te dijelom na netom završenom IPA projektu. Agencija je apsolutno otvorena za suradnju. Bilo je užitek s njima surađivati. Međutim, mislim da u nedovoljnoj mjeri to koristimo,

prije svega, zbog premalog broja zaposlenih u Odjelu zaštite na radu Ministarstva. U projektu sa članicama EU-a korisna je razmjena iskustava, pri čemu se, što se stručnog znanja tiče, naši stručnjaci nemaju čega sramiti. Nadalje, svakako su nadragocjenija iskustva dobre prakse u tim zemljama.

Vezano na završeni IPA projekt, ne samo da je bila korisna razmjena iskustava kao primjeri dobre prakse zemalja uključenih u projekt, već su izrađeni odlični materijali koji se, nažalost, samo nalaze na mrežnim stranicama tijela koja su sudjelovala u projektu, bez da se razmišlja kako sustavno organizirati da se stečena znanja prenesu na sve koji djeluju na ovome području (tribine, radionice, okrugli stolovi te naravno i korištenje modernih sredstava komunikacije kao npr. razni forumi, twitter i drugi).

SIGURNOST: Ima još mnogo pitanja koja ni smo otvarali kao na primjer: Gospodarsko socijalno vijeće, Nacionalno vijeće za zaštitu na radu, sustav osiguranja od ozljeda na radu, način evidentiranja, analize i priznavanja ozljeda na radu i brojna druga. Molim Vas da se na pojke od njih osvrnete i/ili sami potaknete neku od tema koja je prema Vašem mišljenju bitna za unapređenje zaštite na radu u Hrvatskoj!

MAROVIC: Mislim da ne bismo smjeli odustatu razmišljati o ponovnoj uspostavi posebnog fonda osiguranja za slučaj ozljeda na radu i profesionalnih bolesti. Točno je da je bilo problema u početku rada Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu. Umjesto

da se to shvati kao pogreške koje su logične u početku njegovog funkcioniranja, zbog jeftinih političkih razloga Zavod je ukinut kako bi se uštedjelo nekoliko desetaka milijuna kuna te pripojio tijelu koje je stalno u gubicima koji se mjere u milijardama. Druga bitna stvar je stalno upotpunjavati znanja s ovog područja kako bi ih se moglo primjenjivati u svakodnevnoj praksi. To vrijedi za sve koji djeluju na ovome području, a posebice za one koji rade u ovlaštenim tvrtkama, kao stručnjaci zaštite na radu i u inspekciji rada. Što se tiče inspekcije rada mislim da je jako važno da postane svjesna da je dio sustava, a ne iznad njega. Samo zajedničkim naporima te dobrom suradnjom moguće je značajnije poboljšati stanje zaštite na radu.

SIGURNOST: Veselila bi nas Vaša završna poruka za ovu prigodu.

MAROVIC: Postoji izreka da je pesimist dobro informirani optimist. Iako smatram da sam dobro informiran o svemu što se događa na području zaštite na radu, ipak mislim da se dobro piše zaštitu na radu te samim tim i svima onima koji rade na ovom području. Nužne su promjene, ali pri tome moramo biti svjesni da se i mi sami moramo mijenjati, stalno stjecati nova znanja i odgovornije obavljati svoj posao. Isto tako moramo čuvati institucije koje su stvorene i ne dopustiti da ih se olako ukine bez borbe. Ako postoji nešto na što trebamo biti posebno ponosni, onda je to svakako Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu. Moramo ga čuvati kao oko u glavi da nam se ne bi dogodilo ono što se dogodilo Sloveniji i Švedskoj.

Drage čitateljice i poštovani čitatelji!

vjerujem da ćete, zajedno sa mnom, nakon čitanja i promišljanja o onom što nam je gospodin Marović rekao i poručio u svojim odgovorima na neka aktualna pitanja o sadržaju poslova i stanju provedbe zaštite na radu kod nas i u Europi, reći: Hvala gospodine Maroviću!

*Osobno ističem dio rečenice u odgovoru na pitanje o razlozima za donošenje i brzo povlačenje nedavno objavljenog prijedloga novog Zakona o zaštiti na radu u kojoj naglašava da je prije izrade novoga prijedloga zakona potrebno detaljno proanalizirati učinke postojećeg „...i ocijeniti što će se poduzeti imajući kao vodilju **da se radnicima osigura bolja zaštita na radu uz manje troškove za poslodavce.**“*

Kako dobra zamisao!!!

Ali, ne djeluje li ona pomalo utopistički!? No, ako u dobroj vjeri pretpostavimo da je ta hrabra zamisao ipak provediva, moramo se zapitati:

- 1. Kako, dakle, u postojećem sustavu zaštite na radu postići bolju zaštitu radnika uz smanjenje troškova?*
- 2. Je li to moguće?*
- 3. Ako jest, što treba mijenjati u sustavu zaštite na radu?*
- 4. U kojem roku to treba postići?*
- 5. Koji su prioriteti?*
- 6. Tko to treba provesti?*

Naravno, svako od ovih pitanja ima svojega adresanta i, vjerojatno, niz dodatnih potpitanja. No, jedno je sigurno. Nitko od sudionika u provedbi zaštite na radu ne može oprati ruke i reći to se mene ne tiče...

Što nam je, dakle, zaključiti?

*Mi smo, bilo kao stručnjaci, bilo kao poslodavci, bilo kao Radnici, bilo kao ovlaštene organizacije, bilo kao Država ili ma koja druga zainteresirana strana, obvezni pronaći odgovore na ta i sva druga pitanja s time u vezi „**da se radnicima osigura bolja zaštita na radu uz manje troškove za poslodavce.**“*

Jedno je sigurno. Ne pokušamo li, nećemo znati jesmo li mogli uspjeti. Uz očekivanje da ćete dati osobni doprinos mogućim odgovorima na ta i druga pitanja, srdačno Vas pozdravljam.

*Urednik rubrike Gost-urednik:
mr. Paško Melvan, dipl. ing. stroj.*